

En engelsk lægedebat om dødsstraffen.

Af sekretær JON JOHNSEN.

I det ansete engelske lægetidsskrift „*The Lancet*“ har der i sommeren 1955 fundet en ivrig diskussion sted om dødsstraffen. Tidsskriftet bragte en redaktionel artikel om dødsstraffens afskaffelse på baggrund af nogle af den seneste tids henrettelser, som har givet anledning til voldsom offentlig debat, bl. a. Evans — Christie sagerne og henrettelsen af Ruth Ellis. Artiklen foranledigede en strøm af læserbreve, som gav udtryk for de mest divergerende standpunkter, og selvom der ikke herigennem er fremkommet væsentligt nyt i den evige strid om dødsstraffens berettigelse, så kan det dog have en vis interesse at se, hvilke synspunkter der kommer til orde, når problemet tages op af et medicinsk forum.

Den redaktionelle leder havde følgende ordlyd:

„Lovene om hekseri blev afskaffet her i landet i 1736, men de havde allerede da gennem længere tid været betragtet som en hæslig umenneskelighed, en skændsel for lovbogen. Dødsstraffen er for mange af vore landsmænd idag, såvel som for flere europæiske nationer, lige så grotesk, som hekselovene var for det 18. århundredes englænder. Stemningen mod dødsstraffen er blevet forstærket gennem tre berygtede henrettelser indenfor de sidste få år: Henrettelsen af Evans, som måske ikke var skyldig i den forbrydelse, som han blev hængt for; henrettelsen af Bentley, som ikke var skyldig i drab med sine egne hænder, men som i en akut, voldsom ophidselse ved tilråb havde opildnet en anden til at dræbe, og Ruth Ellis, der blev hængt for drab begået i stærk jalousi. Disse tre mennesker blev henrettet i overensstemmelse med vort lands love efter en „fair trial“, men deres død har givet anledning til en betydelig uro, ikke alene blandt dem, der havde taget opstilling udenfor Holloway fængslet om aftenen den 13. juli og i stærk sindsbevægelse råbte: „Evans — Bentley — Ellis!“, men også blandt de mange hvis nøgterne ønske det er, at dette lands love er lige så værdige som nogen i hele verden, og blandt alle som er af den overbevisning, at en voksende interesse for drabssager og henrettelser er skadelig for folket i sin helhed.

Dødsstraffen blev afskaffet i New Zealand, Queensland, Danmark, Italien, Holland, Norge, Sverige og Schweiz i løbet af årene fra 1870 til 1942; den er stadig legaliseret i Belgien, men har ikke været anvendt siden 1863 (bortset fra et enkeltstående tilfælde i 1918). Det er derfor næppe overraskende, at andre landes kommentarer til henrettelsen af mrs. Ellis har været åbenhjertige og afstandtagende. Det svenske folk anser det for barbarisk, at vi ikke har været i stand til at afskaffe dødsstraffen eller undgå at benytte den. Efter franskmændenes mening anvender vi dødsstraffen uden at tage tilbørligt

hensyn til de forskellige drabsforbrydelsers specielle omstændigheder og karakter. Nogle af de mennesker, som vi hænger, ville kun skulle afsone en kort fængselsstraf, hvis de var blevet stillet for retten i andre lande, og selvom vi måtte fordømme en sådan eftergivenesshed, kan de meget store forskelle i strafudmålingen for lignende forbrydelser næppe undgå at gøre indtryk på os. Dokumenteret materiale, som „The Royal Commission on Capital Punishment 1949—53“ modtog fra Danmark, Holland, Norge og Sverige, viste, at de mordere, som efter løsladelsen begår nye voldsforbrydelser, er sjældne, hvorimod det er almindeligt, at de bliver nyttige samfundsborgere. Offentliggjorte tal fra hvidbogen om dødsstraffen viser, at det samme gælder for benådede mordere her i landet. I modsætning til en række andre forbrydelser er drab sjældent et led i en bestemt personlighedsudvikling: Det slår ned som et lyn fra en klar himmel, måske lige så uforståeligt for morderen selv. De uforbederlige drabsmænd, af samme type som Smith (badekarmorderen) og Christie, som ligger under for en karakterabnormitet, er heldigvis sjældne.

Udlændinges syn på vor praksis ville måske bære mindre vægt, hvis vi selv anså den for rigtig. Men offentlige protester mod henrettelserne af Bentley og Mrs. Ellis viser kun alt for klart, at vi ikke er sikre i vor sag. Det er ofte blevet sagt, hvad der er indlysende rigtigt, at dødsstraffen straffer den uskyldige såvel som den skyldige. Ikke alene forbryderen, men hele hans familie lider under den stadige veksel mellem håb og frygt, som en drabssag medfører, en langtrukken pine der er endnu frygteligere end de fleste drab. Når først dommen er fuldbyrdet, er forbryderens straf endt, men ikke straffen over hans familie, som må leve med mindet og brændemærket efter henrettelsen. Mrs. Ellis efterlader to små børn og sine forældre til at bære denne ufortjente byrde. Børnene, som uundgåeligt er berøvet det „normale hjem“, som vi nu om dage taler så meget om, har desuden fået et knusende psykologisk slag. Enhver lov, som gennem sin håndhævelse tilføjer uskyldige mennesker grov forurettelse, støder an mod hele retsbevidstheden.

Ikke alene disse børn, men mange andre har lidt skade under dette nylige følelsesbetonede orgie. En fader løftede sin 6-årige datter op ved Holloway fængslets port, for at hun kunne sige, at hun havde set opslaget med meddelelsen om Mrs. Ellis henrettelse. Ifølge en lærers udsagn sydede og gærede det blandt børnene i en skole nær fængslet: „Nogle påstår at have set henrettelsen fra deres vinduer, andre talte med betaget rædsel om den tekniske fremgangsmåde ved henrettelsen af en kvinde“. Vore kommunikationsmidler nu om dage er så effektive, at den samme usunde ophidselse deltes af børn fra den ene ende af landet til den anden. Når en begivenhed bliver til dagens nyhed, serveret ved morgenbordet i 20 millioner hjem, bliver den en tid en vigtig del af vor nations tilværelse. I stedet for diskret og sømmeligt at få sin fortjente straf, bliver morderen hovedpersonen i et kolos-

salt og ofte mindeværdigt drama eller endog underholdning, som åbenlyst nydes af mange mennesker, ikke mindst fordi dets rædsler er virkelige.

Det er denne side af dødsstraffen som forekommer os mere farlig og nedbrydende end nogen anden. Som vi skrev i forbindelse med Bentleys henrettelse: „Hvad enten en henrettelse faktisk ses eller forestilles i fantasien, er den psykiske virkning kvalitativt den samme, og efter vor mening er den stadige interesse for dødscellen og galgen skadelig for samfundets psykiske sundhed“. Vi forgylder den værste af alle forbrydelser med offentlighed og kombinerer den med en offentlig voldshandling: Intet under om de unge, der drikker giften, finder tanken om vold farligt tiltrækkende. Således som vi bruger dødsstraffen, kan den meget vel forårsage flere forbrydelser, end den forebygger. Lad os håbe, at de parlamentsmedlemmer, som har ladet et nyt forsøg på at få loven ændret løbe af stabelen, vil have held til at befri os for denne stadig tilbagevendende moralske nedbrydning.“

Som man vil se, indeholder denne leder i sammentrængt form de fleste af de ofte brugte argumenter mod anvendelsen af dødsstraf, og her som i enhver debat for og imod dødsstraf ender man i en emotionelt begrundet argumentation.

Et af de første læserbreve kastede sig med en hvas pen over lederens svageste punkter:

„Der er sikkert fornuftige argumenter mod dødsstraffen, men den højst følelsesbetonede sprogbrug i Deres ledende artikel om dødsstraffen . . . er helt uegnet til at præsentere dem og præsenterer dem faktisk ikke, idet den ikke er andet end en usammenhængende appel til følelserne. At en samling mænd og kvinder, som allerede er depraveret i deres smag og yderligere stimuleres af en ligesindet del af pressen, skulle benytte en henrettelse til yderligere udskejelser i usømmelig opførsel foran et fængsel, er ikke mere et argument mod dødsstraffen, end butikstyverier er mod at åbne butikker. At vi i alvor skulle tro, at mrs. Ellis henrettelse berøvede to børn et normalt hjem er uværdigt for spalterne og Deres læseseres intelligens. Det kan meget vel være, at der først nu åbner sig en mulighed herfor for børnene.

De fortsætter: „Enhver lov, som gennem sin håndhævelse tilføjer uskyldige mennesker grov forurettelse, støder an mod hele retsbevidstheden“. Hvilken tankeforvirring og forplumret etik. Det er tilsyneladende forgæves, at de virksomme udgivere af Penguin Classics har gjort en oversættelse af Aristoteles „Etik“ tilgængelig for half a crown. Det er ikke loven, der er skyldig i uretfærdigheden i dette tilfælde, det er forbryderen selv, som ved sin forbrydelse øver uretfærdighed mod sine børn, for det er hendes handling, som gør at de må lide også selvom straffen var blevet ændret til fængsel.

Til sidst læser jeg at „vi forgylder den værste af alle forbrydelser med offentlighed“. Hvem er vi, om jeg må spørge? Højst en kynisk del af pressen, som under påskud af at tjene offentlighedens interesse,

mudrer op, når smudsige forbrydelser, som de tre nævnte, bliver begået.“

Hermed var den etiske side af dødsstraffen straks trukket frem og foranledigede bl. a. følgende tre indlæg:

„Jeg skriver for at forsikre (hr. N. N.), at der er fornuftige argumenter mod dødsstraffen, men at præmisserne ikke nødvendigvis er af en sådan art, at de ville være blevet godtaget af Aristoteles.

Destruktion af et samfundsmedlem af resten af samfundet, efter behørig ceremoni og overvejelse, udgør en suspension af en etik, som netop samfundet søger at opretholde. Når straf involverer suspensionen af en etik, d. v. s. menneskelivets ukrænkelighed og bevarelse, lemlæster samfundet sig selv i dobbelt forstand: Een gang ved morderens forbrydelse i hvilken samfundet også spiller en rolle og igen ved dets egen forbrydelse ved at dræbe morderen. Den anden og frygteligste lemlæstelse er ikke nødvendig. Den er irrationel: Den er barbarisk.“

„Det etiske grundlag for dødsstraffen er mildest talt i høj grad vaklende; men det etiske i en langvarig frihedsberøvelse skænker man ikke så ofte en tanke. Som loven er, bliver den skyldige morder dømt til døden, men kan benådes og så udstå en livstidsstraf. Når dette sker, får de af os, som har en livlig fantasi og et godt hjerte, ikke morgenmåltidet ødelagt ved tanken om de uhyggelige omstændigheder ved hængningen, og sådan som vi nu engang er, er tanken om den langvarige indespærring hurtigt glemt. I forbindelse med den sidste henrettelse (Ellis) er der ingen tvivl om, at mange mennesker ville have været meget lykkeligere, hvis mordersken ikke var blevet hængt; men hvordan ville hun have haft det gennem de mange år i fængslet? Fanger er også menneskelige væsener, og det er ganske givet pønologernes pligt at finde en udvej til at undgå den degradation, som er en uundgåelig del af en langvarig frihedsberøvelse.“

... . Den nylige henrettelse af en ung kvinde i sin bedste alder var særlig kvalmende. Er det ikke på tide, at vi læger, den medicinske profession, i forening undsiger denne meningsløse ødelæggelse af liv, som det den er: Inhuman, barbarisk, ond, formålsløs og hævnerrig? Der er også den etiske side af sagen. Hvordan kan læger have noget som helst at gøre med en velovervejede udslættelse af menneskeliv? Jeg spørger i fuldeste alvor, om det er etisk for fængselslæger at assistere på nogen måde ved en henrettelse, være til stede, udfærdige dødsattest eller foretage obduktion bagefter. Hvis myndighederne insisterer på at gennemføre dette oprørende foretagende, så må de gøre det alene, uden den ringeste hjælp fra os.“

Netop lægestandens indstilling til medvirken ved henrettelser var stærkt fremme i forbindelse med „The Royal Commission on Capital Punishment 1949—53“s undersøgelse, hvor man bl. a. var inde på at afskaffe hængning til fordel for en dødelig ind-

sprøjtning. Den engelske lægeforening udtalte herom: „Foreningen vil på det stærkeste modsætte sig ethvert forslag om indførelse af en henrettelsesmetode, som kræver en læges medvirken, det være sig til udførelsen af den egentlige aflivningshandling eller til instruktion af andre i den tekniske fremgangsmåde“. Kommissionen anså det imidlertid for sandsynligt, at man dog ville være i stand til at få den fornødne lægelige bistand og opgav kun af rent praktiske grunde tanken om henrettelser ved injektion.

Der var blandt lægerne en overvejende anerkendelse af, at dødsstraffen i realiteten ikke havde nogen generalpræventiv virkning:

„Det centrale i spørgsmålet om dødsstraffen er naturligvis, om den afskrækker fra at dræbe. . . . Jeg husker at The Howard League fremlagde en bunke materiale, der viste, at der ikke havde været nogen stigning i drabssagerne i de lande, der havde afskaffet dødsstraffen. . . . For medmindre dødsstraffen afskrækker fra drab, kan der intet gyldigt siges til forsvar for denne uhyggelige, uoprettelige straf, som gentages 2—3 gange om måneden år efter år, og som nedværdiger os alle.“

„Deres ledende artikel, som fremfører stærke argumenter mod den opfattelse, at hængning er afskrækkende, kan måske forsyne justitsministeren med bevis for, at der er en udbredt stemning mod dødsstraf. Hvad man kan frygte, hvis denne stemning fortsat ignoreres, er, at nævningerne vil gøre, som de gjorde, dengang straffen for tyveri var hængning. De vil nægte at kende skyldig.“

„Det er vanskeligt at diskutere dødsstraffen upåvirket af følelser, men der synes at være mindst to argumenter mod dens fortsættelse, som ikke indebærer følelsesbetonede overvejelser. Resultatet af en fair retspleje kan,, kun udtrykkes som en mulighed. Det ville derfor være lige så godt kun at pålægge sådanne straffe, som kan omgøres. For det andet er det blevet påvist, at beviserne for dødsstraffens afskrækkende virkning er tvivlsomme. Det er med andre ord tvivlsomt, om den almindelige borger vil kunne mærke, at hans i forvejen ringe risiko for at blive myrdet ville forøges, dersom dødsstraffen afskaffedes.“

„Formålet med dødsstraf er først og fremmest at afskrække potentielle mordere. I nogle lande . . . er straffen blevet afskaffet eller midlertidigt ophævet. I disse tilfælde har drabsfrekvensen ikke vist signifikante ændringer. Hvis disse sætninger er korrekte, da fejler dødsstraffen sin hovedopgave, og medmindre der er andre argumenter for at bevare den, burde den afskaffes.“

En enkelt læser ville dog ikke frakende dødsstraffen en vis generalpræventiv virkning:

„. . . Desuden kan vi ikke virkeligt bedømme dødsstraffens afskrækkende værdi. Det kan godt være, at henrettelsen af en Christie virke-

lig hjælp nogle abnorme sjæle til at kunne undertrykke visse tendenser.“

Også specialpræventive synspunkter kom frem i debatten:

„Dødsstraffen er ikke en straf for en moralsk overtrædelse; det er en praktisk afgørelse om en permanent fjernelse fra samfundet af en person, som har gjort sig uskikket til at fortsætte i dette.“

„Hvis dødsstraffen har til hensigt at beskytte samfundet, da er det sikkert, at ingen sindssyg person burde undgå den, hvis han begår et drab. . . .“

„Valget af behandling må afhænge af tilstedeværelsen af en moralsk erkendelse og dens udviklingstrin. Hvor denne er umoden, kan behandling omfatte fængselsstraf (eller endog pryglestraf, ligesom man slår et barn, der bliver ved med at begå en farlig handling). Når forbryderen ikke har nogen moralsk erkendelse og er en virkelig psykopat, burde han betragtes som menneskeligt affald, farlig for samfundet, og hurtigt og humanitært elimineres. Det er den menneskelige personlighed og ikke selve livet, som er af den største betydning, og medens vi gør rigtigt i at pleje og udvikle den første, er vi på ingen måde nødt til at betragte den sidste som sakrosant.“

Ganske på tværs af alle præventive betragtninger kommer følgende udprægede særstandpunkt:

„Må jeg føje et punkt til de mange, der er fremført. . . Er det ikke muligt, at Ruth Ellis havde suicidal tilbøjelighed og ønskede at dø? En anden sag er forekommet for nylig, hvor morderens hovedformål med drabet på sit fuldstændigt uskyldige offer var at tilfredsstille sin egen suicidal tilbøjelighed ved hængning. . . . Langt fra at virke afskrækkende kan dødsstraffen faktisk være et motiv til mord. I Sverige og nogle andre lande er selvmordsprocenten højere end her. Måske er vi, uden at gøre os det klart, på vor sædvanlige klodsede måde mere humane end vore tilsyneladende bedre oplyste naboer.“

At selvmordshyppigheden skulle være afhængig af, om et land har dødsstraf eller ej, turde i sig selv være en dristig slutning, men at man ydermere skulle anse det for sundere for samfundet, at der i stedet for selvmord begås et tilsvarende antal drab med lige så mange efterfølgende henrettelser, er så urealistisk, at det må være ment som en vittighed.

Repressive tanker kom spagt til orde indpakket i et længere indlæg:

„. . . . I teorien kan jeg nok støtte afskaffelsen af dødsstraf, men som fader til små børn ville jeg naturligt ønske hævn, hvis de blev myrdet. Had er en lige så naturlig følelse som kærlighed. . . . Det vigtige punkt, som hidtil er blevet overset, er, at det endelige ansvar for fortsat anvendelse af dødsstraf ligger hos vælgerne. Hvis folk ønsker mordere hængt, så bliver de hængt. . . . Den morgen Ruth Ellis døde indså jeg, at hun betalte boden for et koldblodigt mord; og dog, da jeg så på mit ur kl. 9¹⁵, følte jeg mig skidt tilpas. Men ikke så skidt tilpas som den dag, da ægtefællerne Rosenberg døde i den elektriske stol.“

Den meget livlige debat omfattede adskillige andre synspunkter, som dog ikke alle var lige gennemtænkte og velovervejede, eksempelvis mente en læser, at hele spørgsmålet om dødsstraf kunne løses ved et generelt forbud mod besiddelse af farlige våben, medens en anden var af den opfattelse, at man gjorde bedre i at ofre lidt mere interesse på de mange færdselsdrab. Som rosinen i pølseenden bragte tidsskriftet følgende indlæg:

„(hr. N. N.) skriver, at det er en skam, at ingen af læserne fremfører en klar og logisk redegørelse for argumenterne mod dødsstraffen. Men det er da klart, at ingen, allermindst en læge, behøver at konstruere omstændelige undskyldninger for at frelse et liv. Tværtimod, bevisbyrden påhviler dem, der ønsker at se deres medmennesker henrettet, dem tilkommer det at anføre en meget god grund til, at dette må ske.“

Få dage efter henrettelsen af Ruth Ellis måtte justitsministeren i parlamentets spørgetime besvare en række forespørgsler om dødsstraffen.

På spørgsmålet om justitsministeren ikke var enig i, at folkeopinionen stadig skifter, og at det måske var værd at overveje at få fastslået underhusets standpunkt, svarede justitsministeren, at han ikke så tegn på nogen ændring i folkestemningen siden den sidste dødsstrafdebat i parlamentet i februar 1955.

Flere parlamentsmedlemmer henstillede, at man afskaffede den officielle meddelelse om dødsdommens fuldbyrdelse, som opslås uden for fængselsporten. Justitsministeren oplyste, at dette opslag var påkrævet ifølge loven, men at han havde noteret sig, at loven burde ændres på dette punkt. Dette er i overensstemmelse med „The Royal Commission on Capital Punishment 1949—53“, som i sin betænkning henstillede, at såvel opslaget om den forestående, som opslaget om den stedfundne henrettelse afløstes af en offentliggørelse gennem pressen. Kommissionen håbede herigennem at komme den sædvanlige sammenstimling foran fængslet til livs, som altid har været karakteristisk for det engelske publikum.

Justitsministeren oplyste iøvrigt, at der efter de ham forelagte rapporter ikke havde været nogen form for tumult foran Holloway fængslet i forbindelse med henrettelsen af Ruth Ellis. At uvedkommende skulle have haft mulighed for at se selve henrettelsen, afviste ministeren blankt.

På et direkte spørgsmål om justitsministeren nu ville fremsætte et lovforslag om dødsstraffens afskaffelse, svarede ministeren kort og godt: „Nej“.

Ikke desto mindre vedtog det engelske underhus den 16. februar 1956 med 31 stemmers majoritet dødsstraffens fuldstændige afskaffelse. Om denne overraskende vedtagelse trods modstand fra overhusets og regeringens side snarligt vil resultere i en lov om dødsstraffens ophævelse i England er endnu, da dette skrives, uvist.

Jon Johnsen.